

Орган парткому, ректорату, комітету ЛКСМУ та профкому
Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова

№ 34 (693).

Четвер, 23 листопада 1961 року.

Ціна 2 коп.

Члена профбюро фізфаку Н. С. Машкіну ми застали в лабораторії.
Фото В. Соломонова.

ГОВОРЯТЬ ПРОФСПІЛКОВІ КЕРІВНИКИ ФАКУЛЬТЕТІВ:

В. М. ЄРМІЛОВА (хімічний факультет)

З профкомом університету у нас найтініші зв'язки. Голова комітету І. О. Соколов цікавиться нашою роботою, активно допомагає нам вирішувати організаційні питання, багато енергії віддавав він справі оздоровлення наших студентів і т. ін. Часто буває на нашему факультеті і відповідальний за охорону праці т. Макарчук. Він енергійно намагається нам допомогти, проте вирішення багатьох важливих питань нормалізації нашої праці, очевидно, від нього не залежить. Наші студенти і викладачі годинами працюють в приміщеннях з отруєним повітрям, а господарча частина роками не спроможна налагодити витяжну систему.

Великі претензії у нас і до побутового сектора. На факультеті в ненормальних умовах працює буфет (приміщення мале, немає ходильника, шафи для продуктів, посуд міститься в холодній воді і т. д.). Наші студенти не забезпеченні молоком, яке мусить видаватися їм в обов'язковому порядку.

Я. П. ЗІНЧУК (історичний факультет)

14 листопада профбюро факультету звітувало про свою роботу. Загалом колектив визнав, що ми працювали успішно, але в час обговорення доповіді розгорнулась жива дискусія, яка виявила ряд істотних недоліків у нашій праці. Так, т. Мушта відзначив, що профбюро мало звертало увагу на піднесення рівня учбово-навчальної роботи. Він пропонує посилити обмін досвідом в галузі навчальної та виховної роботи як серед студентів, так і серед викладачів.

Ряд виступаючих товаришів відзначили, що в центрі уваги роботи профспілкової організації, як проце говориться у резолюції ХХІІ з'їзду КПРС, повинна бути люди на, її праця, освіта, здоров'я, від-

скажимося ми й на роботу культсектора, вся робота якого зводиться до забезпечення нас білетами. Весь наш колектив не задоволений тим, як пройшов жовтневий вечір. Ми хочемо, щоб новорічні вечори були організовані посправжньому.

Нарешті, декілька слів про учбово-виробничий сектор. Ним керує тов. Є. Т. Шиян. Ми неодноразово запрошували її до себе, просили допомогти нам порадами, особливо по організації роботи на вечірньому відділі. Але відповідальний товариш на протязі цілого року так і не знайшla часу побувати на нашему факультеті.

ХХІІ з'їзд КПРС поклав на профспілкові організації країни величезні завдання. Немає жодних сумнівів у тому, що делегати нашої конференції оберуть найдушевніших людей до складу нового профкому, які прикладуть всі сили на виконання величних завдань побудови комунізму в нашій країні.

Я. П. ЗІНЧУК (історичний факультет)

починок. Студент IV курсу Варбанець підкреслив необхідність чуйного ставлення до студентів, своєчасного надання їм матеріальної допомоги. На факультеті в переважній більшості вчаться люди, які прийшли з виробництва, демобілізовані війни. Вони потребують широкого і сердечного ставлення до себе.

Учасники зборів критикували профком університету, який не спромігся налагодити чітку роботу нашої ідальні, де ще продовжують існувати черги, низька якість страв і т. ін.

Висловлювались побажання, щоб профком університету надав певну фінансову самостійність профбюро факультетів, які б могли критики і самокритики.

ПРОФСПІЛКОВУ РОБОТУ—НА ВИЩІЙ РІВЕНЬ

ПРОФСПІЛКИ, які об'єднують у своїх лавах 63 мільйони робітників і службовців, є надійним помічником Комуністичної партії в боротьбі за побудову комунізму. В. І. Ленін, відзначаючи величезну роль профспілок, говорив, що вони повинні бути для трудящих нашої країни організацією виховання, школою управління, господарювання, школою комунізму.

В Програмі Комуністичної партії Радянського Союзу, затверджений ХХІІ з'їздом, чітко визначені основні завдання профспілок в період розгорнутого будівництва комунізму. Вони покликані:

постійно піклуватися про підвищення комуністичної свідомості мас, ширше розвивати активність робітників і службовців, залучати їх до боротьби за безперервний технічний прогрес, за дальнє зростання продуктивності праці і добробуту робітників та службовців, охороняти матеріальні інтереси і права трудящих, забезпечувати контроль за роботою всіх підприємств і установ, зв'язаних з обслуговуванням; поліпшувати культурне обслуговування і відпочинок трудящих.

У світлі цих великих завдань і повинна будувати всю свою роботу профспілкова організація нашого університету — від профспілкової групи до профкому.

За звітний період профспілкова організація університету зробила немало корисного і хорошого в поліпшенні учбової і наукової роботи, в справі піднесення художньої самодіяльності і поліпшення умов праці та побуту студентів, викладачів і співробітників. Підвищилася трудова дисципліна в університеті, колектив художньої самодіяльності посів перше місце в районі; в санаторіях і будинках відпочинку за путівками профкому побувало 142 чоловіків, в спортивному таборі — 452, в туристських подорожах — 18, за рік профком витратив на матеріальну допомогу студентам 2500 крб., вжив цілий ряд заходів по дальшому покращенню охорони праці і т. д. Все це говорить про те, що в центрі уваги нашої профспілки стояли основні питання роботи і люди з їх турботами і запитами.

Але разом з тим необхідно відзначити, що чимало істотних недоліків, які полягають у тому, що окремі комісії профкому, профбюро, факультетів ще недостатньо використовують свої права, мало виявляють ініціативи і активності в постановці і вирішенні злободенних питань учбово-наукової і виробничої роботи, комуністичного виховання і поліпшення культурного обслуговування і побуту студентів, викладачів, робітників та інших пра-

ти

ли організовувати за своїм бажанням зустрічі, екскурсії, вечори відпочинку та інші міроприємства. Кошти на кульпотреби мусять за здалегідь розподілятися між факультетами.

Звітно-виборчі збори пройшли з піднесенням, в умовах відвертої

Лекції закінчились, але у профоргів груп мехмату

А. Ларіної і Н. Сичук ще багато справ

Фото В. Соломонова.

цівників університету.

Тут все залежить від людей, яких ми обираємо до складу керівних органів профспілок. Там, де профорги чи члени бюро активні, принципові і діяльні,— робиться багато добріх справ. У нашій організації є багато профспілкових активістів, які користуються заслуженим авторитетом. Це товариши Н. С. Машкіна (фізичний факультет), Ю. Варбанець (історичний факультет), Є. І. Петряєва і Н. Данильченко (філологічний факультет), А. Ларіна і Н. Сичук (механіко-математичний факультет), Л. Булавко (географічний факультет), А. А. Шемусяк (біологічний факультет), Л. В. Носкова (ректорат), З. Печорська (факультет іноземних мов) та інші. Проте делегати профспілкової конференції повинні також приділити пильну увагу тим, хто тільки вважається профспілковим активістом, а по суті нічого не робить, наприклад, т. Харченко з хімічного факультету, бо таких бездіяльних профоргів у нашій організації є, на жаль, чимало. Не на повну силу працюють тт. Зінчук, Мейнер та ін. Треба глибоко розібратись на конференції, чому профком університету втратив I місце у змаганні за кращі гуртожитки, чому не обладнані пральні і душові; чому й досі не виконані необхідні роботи по вентиляції, на багатьох об'єктах відсутні пилесоси, праси; чому трапилася затримка з опаленням учбових корпусів по вул. Петра Великого, 2, та по вул. Щепкіна, 12, а в буфетах, як правило, немає дешевих продуктів; чому на механіко-математичному факультеті студенти майже щодня слухають по 4 пари лекцій, чому не налагоджено в профкомі постійного обміну досвідом і послаблено контроль за діяльністю окремих членів комісій. Ясна річ, якби голова учбово-виробничої комісії С. Т. Шиян була більш вимогливою та ініціативною, то комісія працювала б систематично і продуктивно, стала б організатором необхідних заходів по поліпшенню учбово-наукової роботи.

Тільки відверта критика і самокритика допоможе нам ліквідувати недоліки і неухильно рухатись вперед. Для роботи в професійній організації потрібно уважно підбирати кадри, вчити їх, вимагати і допомагати їм. Там, де послаблюється вимогливість, з'являється безвідповідальність. Профспілковий керівник повинен бути діловим, принциповим і чітким до турбот і вимог трудящих, постійно підтримувати їх і організовувати їх думки, почуття і волю на працю, бо тільки вона приведе нас до комунізму. У нашій організації не повинно бути людей пасивних і байдужих! Профспілки — це школа комунізму.

Наукова сесія

20 листопада відбулось реєструант АН УРСР, професор В. П. Щесевич та доцент М. К. Мартиновська.

Наступного дня працювали секції: фізико-математична, хімічна, геолого-географічна, біологічна та секція гуманітарних наук.

ЛОМОНОСОВ — ХІМІК

СЕРЕД славних імен видатних вчених світу одне з перших місць належить нашому геніальному співвітчизнику М. В. Ломоносову.

По різномінності обсягу наукової, організаційної та винахідницької діяльності він не має рівних собі. М. О. Блох писав: «Більш, ніж 11 наук можуть претендувати на право вважати Ломоносова своїм: хімія, фізика, метеорологія, мінералогія, геологія, географія, картографія, література, риторика, історія, політична економія». Але серед його численних праць як по кількості, так і по глибині думки і силі передбачення праці його з хімії займають особливе місце.

На відміну від своїх сучасників Ломоносов розглядав хімію не як «мистецтво», а як «науку про зміни», які відбуваються в складному тілі..., науку, яка повинна не описувати явища, а роз'яснювати; його цікавили не окрім хімічні тіла самі по собі, а їх внутрішня будова, не окрім хімічні явища, а причини, що їх викликають.

Розглянути в невеличкій статті роботи Ломоносова в галузі хімії важко. Можна лише навести короткий перелік питань, які поставив і розв'язав Ломоносов за кілька десятиліть до того, як вони стали загальновизнаними: роль повітря в явищі горіння, природа теплоти, закон збереження матерії та руху, поняття «хімічний елемент» і проста речовина, розчин, атомістичні і кінетичні уявлення, завдання і значення хімії та інш.

Дуже велике значення для хімії має відкриття і експериментальне доведення одного з основних законів природи — закону збереження матерії та руху. В листі до видатного математика Ейлера від 5.VII.1748 р. Ломоносов писав: «Все перемежено в природі, все змінено в природі, але закон збереження матерії та руху, поняття «хімічний елемент» і проста речовина, розчин, атомістичні і кінетичні уявлення, завдання і значення хімії та інш.

Ломоносов вперше вірно розв'язав проблему єдності матерії і руху: «...тіла визначаються рухом, ніякі зміни не можуть відбуватись без руху». Він твердив, що «рух повинен бути в матерії, і як рух без матерії, так і вогонь без руху бути не може».

Другою важливою працею Ломоносова в галузі хімії було запровадження в хімію атомістич-

них уявлень, створення основи атомно-молекулярної теорії.

Уже в перших своїх працях М. В. Ломоносов досить чітко і повно викладає своє вчення про найдрібніші нечутливі фізичні частинки, з яких складаються всі тіла. Ломоносов розрізняє два види частинок: дрібніші — «елементи» (сучасні атоми), крупніші — складені із елементів «корпускули» (сучасні молекули). Він вважав, що однією із причин різних хімічних властивостей речовин є різне розміщення елементів в корпускулі, тобто він передбачав вчення про ізомери.

Ломоносов вказував на величезну роль хімії у визначенні цих часток: «хімія буде першою проводиркою в розкритті внутрішніх черготог (таємниць) тіл, перша проникнеть у внутрішні тайники тіл, перша дозволить познайомитись з частинками («Слово про користь хімії»). Ще в 1765 р. Ломоносов передбачав зв'язок хімії з вченням про електрику: «Без хімії шлях до пізнання істинної причини електрики закритий». Велике значення для розвитку хімії мали праці Ломоносова в галузі розчинів.

З метою перевірки своїх думок і проведення дослідів в хімії Ломоносов, починаючи з 1742 р., на протязі цілого ряду років добивався організації хімічної лабораторії. І лише через 6 років йому вдається створити хімічну лабораторію, в якій він проводить свої дослідження, «користуючись вагою мірою».

М. В. Ломоносов був одним із перших природодослідників, які в своїх працях з хімії використовували кількісний аналіз. В наш час не викликає сумніву пріоритет Ломоносова з цілого ряду основних питань хімії, ми лише дивуємося, як багато може зробити одна людина, до того ж в самих далеких одна від одної галузях науки.

М. В. Ломоносов вийшов з народу, все своє життя трудився для народу, віддав йому на службу свій геній, всі свої сили. Незадовго до смерті Ломоносов писав: «Жалкую тільки, що покидаю незавершеним те, що задумав я на користь вітчизни...».

Але справа, за яку боровся Ломоносов, не загинула. Її продовжують радянські люди, все прогресивне людство.

А. І. ПОЗІГУН,
доцент.

М. В. Ломоносов за роботою

Життя Ломоносова — це гірка правда про стару Росію. Багатьох доводилось пробиватись крізь товщу темряви і нещастя, — але небагатьох вдалось пробитись крізь неї, добути бессмерття. А Ломоносов пробився. Допомогла гігантська сила, воля і витривалість. Він боровся до останніх хвилин свого життя, боровся за російську на-

проти іноземного засилля в російській науці, за Академію наук, яка була б «не для одних чужестранных, но паче для своих; чтобы в ней происходило обучение российского народа молодых людей, а не иных», за своїх вітчизняних професорів.

Однак це не означає, що Ломоносов взагалі відкидав все інозем-

НЕ ЗНАЮЧИ ТРАФАРЕТУ

ВЕЛИКИЙ російський поет Б. С. Пушкін писав: «...Ломоносов осягнув собою всі галузі освіти... Історик, ритор, механік, хімік, мінералог, художник і віршувальник, він усе дослідив і все збагнув».

Найбільше захоплення викликає той величезний вклад, який вніс Ломоносов у хімію і фізику. Він зумів заглянути в заховані «таємниці» природи. В той час, як усі його сучасники і навіть деякі вчені, які жили на століття пізніше, вважали, що тепло, світло, електрика — це невагомі рідини, переливання яких з одного тіла в інше обумовлюється властивостями останніх, Ломоносов при розв'язанні питання про природу цих явищ виходив з молекулярно-кінетичних уявлень, які він розробив глибше, ніж будь-хто з його сучасників. Атомізм Ломоносова пронизується ідеєю матеріальності природи. Він показав, що теплота є особливим видом руху молекул, з яких складаються всі тіла.

Близьку сторінку вписав М. В. Ломоносов до вчення про електрику. Він раніше, ніж Франклін в Америці, розпочав вивчення явищ атмосферної електрики, створив теорію електричних явищ і провістив, що використання електрики відкриє «велику надію до людського добробуту».

Ломоносову належить пріоритет у створенні кінетичної теорії газів. Він дав вичерпний, строго-науковий, послідовний розгляд рухів частинок газу і встановив струнку механічну картину розширення газів при нагріванні.

Найвизначнішою заслугою М. В. Ломоносова є відкриття законів збереження речовини і енергії.

Геній Ломоносова виявився в тому, що закон зберігання речовини у нього є частиною загально-голомоносовського закону, який включає і закон зберігання руху. Ломоносовський закон зберігання руху є, по суті, першим формулюванням закону зберігання енергії, відкриття якого несправедливо приписувалось Р. Майєру і відносилось до середини XIX століття. Ломоносов розглядав закон зберігання речовин і руху (енергії) як єдиний універсальний закон природи. По суті, до цього об'єднання двох законів наука прийшла лише останнім часом, після практичного підтвердження закону еквівалентності маси і енергії. Ломоносов, отже, не лише випередив Лавуазье на десятки років, а Майєра на століття,— він побачив незмінно більше, ніж кожний з них.

Ломоносов завжди прагнув застосувати свої наукові знання, відкриття і винаходи для користі і слави своєї Вітчизни. Опрацьовуючи найскладніші наукові питання, він завжди пам'ятав про те, що необхідно пов'язувати науку з практикою, використовувати науку для промислового розроблення природних багатств країни, для розвитку її продуктивних сил, її культури. Щоб оцінити сміливість його творчих дерзань, згадаємо, що в 1754 році він винайшов «аеродромну машину» — верхоліт для механічного літання в повітрі за рахунок гребних гвинтів.

Ломоносов не лише творив у техніці, він і виховував російських техніків. Його підручник з гірничо-заводської справи «Перші основи металургії або рудних справ» дав наукову основу для всього наступного розвитку металургії.

Він показав, що для успішної розробки технології металів потрібно знати їх властивості, а для цього потрібні експериментальні дослі-

дії. Росія першої половини XVIII століття, Росія збудженою думкою і юнадібно до знань, чекала, кликала людину — і людина з'явилася. З найвіддаленішого куточка Росії, з найбідніших кіл населення з'явилася видатний діяч науки, борець.

Невеличке село, яке загубилось десь на безмежних просторах Росії, суворі кліматичні умови, важка праця, плавання у відкритому морі, споглядання величної і грізної північної природи — все це відбилось на характері М. В. Ломоносова, загартувало його волю.

Джекення. Він виклав у додатках до цієї книги гідрравлічну «теорію по-лум'яних печей», основи якої вірні до наших днів.

Він діяв оригінально, не знаючи трафарету, шаблону. Геніальний вклад в техніку виробництва селітри, пороху, фосфору, фарб; він сказав своє нове слово і в будівельній техніці, і в виробництві насосів у будівництві підйомників, у виготовленні приладів для мореплавання, в астрономії, оптиці...

В наш час ім'я Михайла Васильовича Ломоносова відоме в усіх кутках неосяжної Радянської Батьківщини. Благородні безсмертні діла великого російського вченого служать прикладом самовіданого служіння народові, Вітчизні. Образ Ломоносова, борця проти реакції і мракобісся, близький і дорогий радянським людям — будівникам комуністичного суспільства.

Д. І. ПОЛІЩУК,
доцент.

КРІЗЬ ТОВЩУ ТЕМРЯВИ

уку і російську культуру.

Ломоносов був просвітителем російського суспільства свого часу. Він виступав проти того, що вело до апатії та застою, проти спілкового віри в авторитети. «Я не презирою сего славного філософа,— говорив він про Аристотеля,— но тем не без сожалення удивляюсь, которые про смертного человека думали, будто бы он в своих мнениях не имел никакого погрешения, что было главным препятствием к приращению філософии и прочих наук».

Ломоносов був гарячим захисником прогресу і борцем проти захисників старого. Як Альберт Великий і Роджер Бекон в Західній Європі наважились «очистити природу від гріха», так в Росії Ломоносов повстав проти тих, хто захисав пізнати природу, вважаючи це грішною справою. Він заявив, що «дослідження природи важке, однак, корисне і святе». Геніальність М. В. Ломоносова визнавали в будівництві підйомників, у виготовленні приладів для мореплавання, в астрономії, оптиці...

Важко було бачити Ломоносову, що діялось з наукою в Росії. З гіркотою і болем говорив він про Академію, яка за багато років існувування не дала жодного свого вченого, що при ній немає університету, а гімназія протягом 4-х років випустила лише 90 студентів. Він бачив, що Росії необхідні свої вчені, лікарі, механіки, юристи, металурги. З його ініціативи виник Московський університет, вогніще освіти і науки.

Академічна боротьба Ломоносова в основному була спрямована

не. Він говорив, що досягнення європейської науки потрібно провести через склад російського розуму і зробити їх складовою частиною розумової атмосфери.

Ломоносов висміював тих, хто намагався створювати і розвивати науку, не спираючись на попередні наукові дані, він вважав пустими людей, які не прагнуть глибоко пізнати науку, що такі люди не дадуть нічого нового науці. Михайло Васильович на собі переконався, що спочатку потрібно засвоїти те, що відкрили інші, а потім вже прагнути до самодіяльності, до розширення меж людського пізнання, прагнути зробити і свій вклад в загальну скарбницю.

Знесилений довголітньою наполегливою боротьбою, бачачи чорні хмари над рідним небом, ця геніальна, незламна волі людина, яка ніколи не занепадала духом, в останні роки свого життя бачила, що сподіватись на краще не можна. На смертному одрі він говорив одному із своїх, близьких: «Друже мій! Я відчуваю, що незабаром помру. Смерть мені байдужа, жалкую лише, що не встиг завершити те, що почав робити на користь Вітчизни, для слави науки і честі Академії. Бачу, на жаль, що мої задуми зникнуть разом зі мною».

250 років минає з того часу, як народився М. В. Ломоносов. Його задуми здійснились в радянській країні. Росія стала іншою. Але й тепер Ломоносов залишається для нас завжди дорогим співвітчизником.

І. Д. КАПУСТИН,
ст. викладач кафедри
фізвіховання.

МОВОЗНАВЕЦЬ—ПАТРІОТ

Одне з найвизначніших місць в історії вітчизняного мовознавства посідає Михайло Васильович Ломоносов. Питаннями мовознавства він почав цікавитись ще в школі. Але особливо багато уваги приділяє він питанням мовознавства, історії і долі російської мови в кінці 30-х, на початку 40-х років XVIII ст. Вся його мовознавча діяльність була підпорядкована одній меті — покласти в основу літературної мови російську загальнонародну мову.

На початку XVIII ст. замість старослов'янської кириличної азбуки стала вживатися «гражданська». Це викликало цілий ряд нападок з боку консерваторів у мові. В своїх працях М. В. Ломоносов гаряче підтримував і популяризував «граж-

ВСЬОГО НЕ ПЕРЕЛІЧИТИ

ГЕНІАЛЬНИЙ російський вчений Михайло Васильович Ломоносов багато зробив для розвитку географічної науки. З 1758 р. і до останніх днів життя він очолював географічний департамент Академії наук — основний російський географічний центр того часу.

Ломоносов у значній мір сприяв підготовці та зміцненню кадрів російських географів, геодезистів і картографів. Він віддав багато сили підготовці комплексних академічних досліджень Росії, розгорнув роботу по створенню нового, більш докладного атласа Росії.

Широко відомі праці Ломоносова в галузі вивчення Арктики. Він висловив цікаві погляди про фізико-географічні особливості басейну Північного Льодовитого океану, а також дав вперше класифікацію полярних криг. Видатне наукове значення мав поданий Ломоносовим у вересні 1763 р. проект експедиції для розв'язання питання про можливість плавання з Північного Льодовитого океану в Тихий океан («Краткое описание разных путешествий по северным морям и показание возможного прохода Сибирским океаном в Восточную Индию»). Висловлюючи впевненість в тому, що влітку Північний Льодовитий океан вільний від льоду на значну відстань від берега, він намічає тежливі шляхи до Чукотського півострова вище північної окраїни Нової Землі або від східного берега Шпіцбергену. Він писав:

«Колумбы российские, презреть угрюмый рок,
Меж льфами новый путь отворят на восток...»

Ломоносов був ініціатором двох полярних експедицій: П. К. Кренцина в 1764—1771 рр. до північно-західних берегів Америки й дворазового плавання в 1765—1766 рр., В. Я. Чичагова до Шпіцбергену. Ломоносов передбачав освоєння Північного морського шляху. Виняткове значення має класична праця Ломоносова «О слоях земли» (1763 р.). Задовго до видатних вчених XIX ст. він встановив так званий принцип «географічних гомологій» в будові материков і океанів, або, як він називав їх, «аналогій».

М. В. Ломоносов розробив вчення про роль організмів у геологічних процесах, обґрунтав теорію про органічне походження торфу, кам'яного вугілля, нафти, янтарю, чітко з'ясував походження коруноземних ґрунтів.

Велике значення мають праці М. В. Ломоносова для розвитку метеорології, атмосферної електрики, вчення про зелений магнетизм і полярні сяйва. Він висловив цікаві погляди про причинний зв'язок магнетизму і полярних сяйв, про причини землетрусів. Він висловив цікаві погляди про причину походження гір. Утворення вулканів він пов'язував з появою тріщин у земній корі.

У вчені про поверхню землі Ломоносов безпосередньо підходив до ідеї про загальний зв'язок явищ у природі. Висвітлюючи походження елементів рельєфу, він пояснював генетичний взаємозв'язок цих елементів, сприяючи цим саме створенню генетичної морфології земної поверхні. Великі ріки, за його твердженням, майже завжди мають один берег високий, другий — низький. Ломоносов підмічав уже наявність повільніх підняття і опускання земної кори, що є причиною зміни географії моря і суши. Отже, він говорить вже про епігrogenічні рухи, з якими пов'язані морські трансгресії і регресії.

М. В. Ломоносов розвинув вчення про широтні і вертикальні зміни температури на земній кулі, заклав основи вчення про кліматичні зони і географічні ландшафти. Він відрізняє уже на території Росії такі рослинні зони, як тундри, ліси, степи і болота. Клімат Росії, за Ломоносовим, залежить не тільки від різних широт, але й від абсолютної висоти поверхні окремих її частин. Він ясно уявляє собі по-м'якшуючий вплив океану на клімат.

М. В. Ломоносова можна вважати основоположником економічної географії взагалі, а також російської економічної географії і картографії, творцем статистичного і анкетного методу в географічних дослідженнях. Він вперше запровадив у наукове вживання термін «економічна географія».

С. БЕЛОЗОРов,
в. о. професора.

ДУМКИ—ПЕРЛИНИ

М. В. Ломоносов не був математиком. Але його висловлювання про значення математики в природознавстві і математичну освіту цікаві й актуальні. Ось деякі з них:

«Яке світло здатна розпалити в спаєрічній (хімічній) науці математика, може передбачита той, хто проник в її таємниці і знає таїнства розділів природничих наук, вдало опрацьованих математично, як гідрравліка, аерометрія, оптика і інші: все, що до того було в цих

(Закінчення на 4 стор.).

Видатний біолог—матеріаліст

М. В. Ломоносов був людиною виключного обдарування, непохитної волі і величезної енергії. Це дало йому можливість за порівняно короткий період діяльності зробити цілий ряд важливих відкриттів в різних галузях природознавства.

Ломоносов вважав, що світ матеріальний і розвивається за природознавчими законами.

Його визначення — «Матерія єте, з чого складається тіло і від чого залежить його суть», «Природа тіл передує в русі і, отже, тіла визначаються рухом» — дуже близькі до визначення Ф. Енгельса: «Природа тіл, що рухаються, визначається формою руху матерії». Ломоносов вважав, що все в світі може бути пізнаним, що єдиний шлях пізнання природи — науковий. Великого значення він надавав досвіду, практиці.

В 1763 р. він організовує клас агрокультури при Академії наук, а в 1765 р. — «Вільно-економічне товариство», завданням якого був розвиток промислової сільськогосподарської економіки. Він сам займає і радив іншим займатися питаннями підвищення врожайності сільськогосподарських культур.

Ломоносов вимагав, щоб вчені ставили експерименти, робили висновки і перевіряли їх на практиці. Михайло Васильович біологічні явища і процеси пояснював матеріальними причинами. Він висловив правильні думки про єдність і цілісність організму і взаємодії

Ломоносов в часи панування метафізики і креаціонізму обґрутував історичну ідею в геології і переніс її на органічний світ, чого не зробив такий визначний вчений, як Ч. Лайель чрез 100 років після Ломоносова.

Найважливіша думка, яку висловив і захищав М. В. Ломоносов — це думка про вічний рух і безперервний розвиток всього існуючого.

П. І. ДМИТРАШКО,
доцент.

У фондах наукової бібліотеки

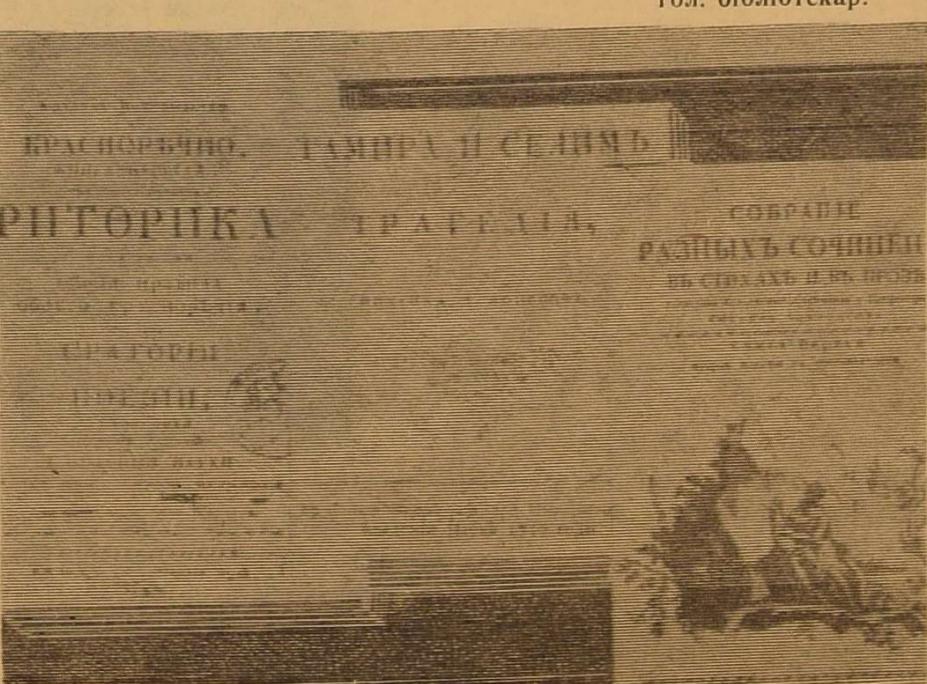
ВІСІМНАДЦЯТЬ століття знає багато вчених з енциклопедичними інтересами і знаннями, але навіть для своєї епохи М. В. Ломоносов був надзвичайно різновідчіним вченім.

Переглядаючи видання Ломоносова, які зберігаються в нашій бібліотеці, дивуючись діапазону наук, якими займався М. В. Ломоносов. В бібліотеці нараховується 56 різних видань Ломоносова і, крім цього, численні періодичні видання Російської Академії, де вперше друкувалася більшість його праць. Перше повне видання творів Ломоносова, видавалось Академією наук з 1891 по 1902 р., вийшло 6 томів. Потім, після довгої перерви, уже за радянських часів в 1934 р. був виданий сьомий том, а в 1948 р. — восьмий.

По-справжньому повне зібрання творів М. В. Ломоносова за редакцією академіка Вавілова вийшло в 1950—59 рр. і складається із 10 томів. Поряд з цими сучасними виданнями в науковій бібліотеці зберігаються і дуже ранні видання, навіть такі, що видавались за життя вченого. Зберігається «Краткий Российский летописец», виданий в 1760 р., «Собрание разных сочинений в стихах и прозе», перша книга якого вийшла з друку в 1757 р., а друга і третя — після смерті М. В. Ломоносова у 1778 р., «Российская грамматика» (1755), «Слово о происхождении света...» (1756 р.), «Похвальное слово о Петре Великом», 1755 року видання (французькою мовою). Викликають інтерес перша праця Ломоносова, надруковані в І томі «Новых комментариев СПБ Академии наук» (1750 р.). В цьому томі опубліковані 5 перших друкованих праць Ломоносова. Вони займають майже третину тома, весь відділ фізико-математичних наук.

Перші видання Ломоносова — цінна пам'ятка історії російської культури. Читачі, які приходять до бібліотеки на екскурсію, знайомляться з ними з величезною цікавістю.

В. С. ФЕЛЬДМАН,
гол. бібліотекар.

Обкладинки книг творів М. В. Ломоносова, які вийшли при житті автора.

“ЗА НАУКОВІ КАДРИ”
СТОР. 3. 23 ЛИСТОПАДА 1961 р.

ДУМКИ—ПЕРЛИНИ

(Закінчення. Початок на 3 стор.).

то і для хіміків я не бачу ніякої іншої причини, внаслідок якої вони не могли б вивести більше закономірностей із такої достатньої кількості дослідів, крім незнання математики».

«Хімія є правою рукою фізики, математика — її очима...».

«Все, що є в природі, математично точне і визначене, хоча ми часто сумніваємося в цій точності, але наше незнання зовсім не зменшує її: коли б навіть весь світ сумнівався в тому, що дважди два — чотири, все-таки дважди два у всіх тих, хто сумнівається, дадуть чотири...».

М. В. Ломоносов вважає, що

математик повинен вміти застосовувати математичні знання для пояснення явищ природи: «алгебрист пустого не може завжди викладати, але часто повинен брати фізичну матерію».

Засуджуєчи необґрунтовані висновки, в яких «вченому світу» пропонується лише пішише викладання, М. В. Ломоносов пояснює: «Я тут не прагну чим-небудь зменшити роль прекрасної науки вищої математики, за якою я визнаю першість в людських знаннях, але вважаю, що вона повинна застосовуватись після того, як зібрані, досліджені, розподілені і співставлені між собою спостереження».

О. БОБРОВ,
доцент.

Тепла зустріч

Нешодавно в гості до інвалідів Великої Вітчизняної війни прийшли філологи-першокурсники.

Важко було нашим далеко не кваліфікованим «артистам» виступати перед цією незвичайною аудиторією. Але студенти мобілізували все вміння, вклалі всі почуття в цей концерт. Добре співали Гладких, Орловська, Гуржій, Таратаєнко і інші, успішно виступили декламатори Ордановський і Полубок. Між глядачами і учасниками концерту встановились теплі,

дружні відносини.

Цілу годину йшов концерт, але нам не хотілось йти звідти, а глядачі не відпускали артистів.

Розставались, як рідні. Нам було приємно, що ми хоч трохи допомогли їм, порадували цих безмежно близьких людей, привелих до ліжка важкою хворобою. Слова подяки багатьох глядачів були для студентів найвищою нагородою.

М. ПІДЛУЖНИЙ,
ст. I курсу.

Кілька слів про неприємне

Ось уже четвертий рік я працюю на нашему курсі профоргом. Колектив у нас на курсі невеличкий, згуртований. Ми добре знаємо, як живуть і вчаться наші студенти, знаємо, кому і як ми можемо допомогти. Члени нашого комсомольського бюро і я часто бувамо у студентів, які живуть на квартирах.

Вся наша робота ведеться в тісному зв'язку з факультетським профбюро. М. І. Савченко та інші члени профбюро цікавляться нашими справами, багато в чому допомагають нам.

Все це добре. Але мені хочеться сказати кілька слів і про не-приємне — про побутові умови в нашему гуртожитку. Ми, географи, щороку приїжджаємо в університет значно пізніше, ніж студенти інших факультетів. Нас затримує практика. В гуртожиток ми попадаємо якраз, як кажуть, на розбір шапок. Немає найнеобхіднішого: чайників, графінів, а про інше і говорити не доводиться. Якщо щось і залишилось, то в такому стані, що непридатне для користування.

Пройшло вже два місяці з того часу, як ми живемо в гуртожитку, а у нас, крім відра, нічого немає. І таке становище не тільки у нас, у всіх географів так.

А душ?.. Скільки років нас обіцяють забезпечити душем, але це лише обіцянки.

Сподіваємось, на звітно-виборчій профспілковій конференції стоятимуть питання про ці і подібні недоліки, а також про те, як їх збиратися ліквідувати.

Л. КУЗНЕЦОВА,
профорг IV курсу геофаку.

Подорож в майбутнє

Хто не чув про місто-супутник Одеси — Іллічовку, де споруджується один з кращих і найбільш упорядкованих портів світу?

Кожна людина, яка побувала тут, бачить, як в дійсності переворюються в життя величні пла-ни, накреслені Комуністичною партією. І ось автобус мчить екскурсантів — істориків-четверокурсників — по асфальту Овідіопольського шосе.

Приїхали!.. Затамувавши подих, всі любуються панорамою порту. Він весь перед нами — як на долоні! Ліворуч — док, який у важких умовах плавання привели з

ПОПРАВКА

В 33 номері нашої газети в статті «Революціонер, публіцист, критик» (4 стор.) спочатку треба читати: «Нешодавно минуло 90 років з дня народження...». Далі вірно.

“ЗА НАУКОВІ КАДРИ”,
СТОР. 4, 23 ЛИСТОПАДА 1961 р.

Кронштадта наші моряки. Праворуч — десятки портальних кранів. Іде розвантаження суден, які прибули з вантажем для СРСР.

Хоч порт і молодий (йому лише кілька років), але його знають моряки багатьох країн світу — революційної Куби, дружнього Китаю, Болгарії, Італії, Індії...

Побували ми і в Іллічовці. Правильно сплановані, асфальтовані вулиці, гарні будинки, сквери, газони. Уже є тут школи, лікарня, дитячі садки, магазини, промислові підприємства й культурні заклади. Головне, що впадає в очі — ліс будов. Місто-супутник будується! Зараз тут лише 8 тисяч жителів, а до 1975 р. населення збільшиться до 100 тисяч. Це місто комуністичного майбутнього, воно носить ім'я людини, яка боролася за це майбутнє.

Пізно ввечері ми поверталися додому. Обмінювались думками, вели жваву розмову, ділились враженнями.

Л. МАЙОРОВ.

На Вченій Раді університету

14 листопада ц. р. засідання Вченої Ради університету було не-звичайне. Сюди прийшли директори шкіл, вчителі, піонервожаті. Разом з ученими вони думали про те, як поліпшити педагогічну практику студентів і стажування, що потрібно одесським школам від нашого університету. Ті, що брали участь в обговоренні доповідей, з якими виступали проректор по учебній роботі доцент С. М. Ковбасюк і зав. кафедрою педагогіки В. Т. Ружейников, внесли дуже багато цінних порад і пропозицій. Вони говорили про необхідність збільшення строку педпрактики і поглиблення методичної підготовки студентів. Вказували на потребу координації роботи викладачів по таких напрямках: факультет — учитель, студенти — школа, університет — учні, а також створення педагогічної ради. Вони розповідали про різноманітні форми зв'язку з

школами — спільні конференції по обговоренню підручників, гуртки юних астрономів і хіміків при університеті, традиційні зустрічі з учителями — випускниками наших факультетів, випуск практичних рекомендацій і лекцій і т. п.

На засіданні Вченої Ради виступило понад 15 осіб. Серед них

працівники шкіл та органів народної освіти тг. Жарченко, Кругляк, Зінькевич, Стежко, Приймак, а також вчені університету тг. Юрченко, Савчук, Цесевич, Елькін та ін. Це поширене і ділове засідання стало ще одним свідченням міцнічих зв'язків університету з життям, з школою.

Нове у обчислювачів

В цьому навчальному році на нашому курсі регулярно, двічі на тиждень, проводяться спецесемінари з обчислювальної математики. З цікавими доповідями виступають на них студенти. Багато виступів зв'язано з темами дипломних робіт чи з виробничою практикою, яка недавно закінчилася. Цікаві доповіді зробили Г. Іванченко, Я. Клебанер, І. Кац та інші

особливо сподобалось нам подання Віктора Кімеріна про електронно-цифрову обчислювальну машину «Урал-II», яка незабором буде в нашему університеті.

Все, про що говорять виступаючі, дуже потрібне нам для майбутньої роботи.

Н. БОЖЧЕНКО,
студентка 5 курсу мехмату.

Своїм підшефним

Велику допомогу надають своїм підшефним з питань пропаганди матеріалів ХХІ з'їзду КПРС члени кафедри політекономії. На заводі ім. Жовтневої революції організовано спеціальний консультаційний пункт для самостійно вчиваючих матеріалів з'їзду. Для пропагандистів заводу ст. викладач В. О. Коханов прочитав лекцію на тему: «ХХІ з'їзд КПРС про основні закономірності побудови комуністичного суспільства», ст. викладач Г. О. Плосконіс — «ХХІ з'їзд КПРС про будівництво матеріально-технічної бази комунізму», «ХХІ з'їзд КПРС про сучасний етап економічного змагання СРСР і США»; дано цілій

ряд методичних порад з самостійного вивчення названих тем і проведення занять з самостійно вчиваючими матеріалів з'їзду.

Після закінчення з'їзду кафедра організувала груповий візит викладачів на завод. Безпосередньо перед робітниками, в цехах працівники кафедри провели бесіди з матеріалів з'їзду, відповіли на питання робітників. В листопаді планується кафедрою теоретична конференція і вечір питань та відповідей з матеріалів ХХІ з'їзду в заводському клубі. Незабаром члени кафедри вийдуть в Іванівський район, викладачі виступлять перед колгоспниками, в рільничих і тракторних бригадах, на фермах.

ХТО ВИНЕН?

тематиками і фізиками консультаційні пункти, які організовують студенти інших факультетів. Фізики з своїм завданням справляються. А важко сказати, хто більше перевантажений — математики чи фізики.

Справа зовсім не в завантаженості студентів мехмату, а в недобросовісності деяких з них, і в першу чергу їх шефсектора С. Меламед, в несерйозному ставленні до цієї важливої справи.

Р. МАКОГОН,
член бюро
комітету ЛКСМУ.

З ПЕРЕМОГОЮ!

Цієї неділі закінчилися змагання 3-го республіканської студентської спартакіади з баскетболу. Переможцем фінального жіночого турніру стала команда баскетболісток Одеського державного університету, яка виступала у складі: Л. Гриценко (біофак), С. Олійниченко, В. Смолякової, І. Орлової, Н. Заболотної, О. Купріянової (всі хімфак), І. Самофалової (фізфак), Л. Мочалової (геофак), А. Коновалової (філфак) та М. Штиволоки (факультет іноземних мов).

Редактор В. В. ФАЩЕНКО.

19 листопада було проведено традиційну естафету на приз газети «Чорноморська комуна». Цього разу вуз міста не виставляли окремих команд, а в естафеті брали участь лише команди спортивних товариств. Як і слід було чекати, першість в загальнокомандному

залику було завойовано колективом студентського ДСТ «Буревісник». В складі команди «Буревісника» було багато спортсменів університету. На фото ви бачите їх разом з тренерами О. Л. Крижанівським та А. Я. Луполовером.

Фото Г. Еліави.

ЛКСМУ і профкома Одесского государственного университета им. И. И. Мечникова, гор. Одесса.

Зам. 1609—1000.